

and Information Activities" in Mariupol State University allows to identify the main trends of its development in accordance with regional needs in the labor market, to develop the system of measures that would help to create an attractive image of Records Management specialist. Sociocultural discourse of examination the problem allows to reveal the errors at the level of functioning of the training system and offer relevant tools for its overcome.

Keywords: *information society, socio-cultural development, educational system, "Records Management and Information Activities," university, the pool of students, Mariupol State University.*

УДК 316.7

О.В. Богатикова

ОСНОВНІ ЕТАПИ НАУКОВОЇ ТА ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ Г. ПАВЛУЦЬКОГО

Розглядається життєвий та творчий шлях визначного українського мистецтвознавця Г. Павлуцького. Висвітлено основні етапи і напрямки наукової та викладацької діяльності вченого, а також встановлено пріоритетні спрямування громадської роботи в культурологічному просторі України другої половини XIX – початку XX ст.

Ключові слова. *Київський університет Св. Володимира, Київське кустарне товариство, Київське товариство художників, Товариство діячів українського пластичного мистецтва, український орнамент.*

В кінці XIX – на початку XX ст. в українському суспільстві відбувалися давно назрілі національні, економічні, соціальні дискусії, полеміки, зміни, перетворення. Це своєю чергою обумовило суттєві зрушення в галузі художньої культури, науки, освіти тощо. Нові умови життя періоду 20-х років минулого століття вимагали переосмислення старих і пошуку нових методів та підходів у вивченні культурного насліддя українського народу. Значний вклад у системне дослідження вітчизняної культурної спадщини зробили М. Біляшівський, О. Лазаревський, Г. Лукомський, А. Новицький, В. Модзалевський, М. Петров, Г. Павлуцький та інші.

Передусім зазначимо, що одним з фундаторів української школи мистецтвознавства був саме Григорій Павлуцький, хоча на сьогодні ще не здійснено жодного ґрунтовного дослідження його життєпису та наукової діяльності [1, с. 62 – 65].

З початку 1990-х рр. почали з'являтися окремі розвідки, присвячені його науковій діяльності та теоретичній спадщині, серед яких роботи Н. Красніцької [1], В. Афанасьєва [2], О. Сторчай [3], Н. Німенко [4], Є. Колісника [5], А. Пучкова [6], О. Денисенко [7], І. Удріс [8] та інші.

Опрацювання вказаної джерельної бази засвідчило, що Г. Павлуцький народився 19 січня 1861 р. в родині київського лікаря та домовласника Г. Павлуцького. Початкову освіту Г. Павлуцький здобув удома, далі навчався у Третій київській гімназії [6, с. 455], після закінчення якої вступив на історико-філологічне відділення університету Св. Володимира [1, с. 62].

Г. Павлуцький рано проявив хист дослідника: його перша студентська публікація “Корнелія Таціта «Діалог про ораторів»: К вопросу об авторстве «Разговора об ораторах»”

побачила світ на сторінках «Университетских известий» ще 1885 р. Однак згодом, як стверджують дослідники, він зосередився на вивченні мистецтва Давньої Греції.

1886 р. Г. Павлуцький, закінчивши Київський університет і, захистивши кандидатський ступінь, починає свою викладацьку кар'єру у Київській рисувальній школі М. Мурашка [1, с. 62].

На появу наступної роботи Г. Павлуцького «Коринфський архітектурний ордер» [9] київський науковий світ відгукнувся низкою рецензій, вміщених на сторінках «Университетских известий». Так, А. Прахов [10, с. 1 – 36] уцент розгромив роботу свого учня, навіть не рекомендувавши її до захисту. Відгуки двох інших рецензентів – А. Сонні [11, с. 37 – 43] та Н. Бубнова [12, с. 44 – 49] – були дещо стриманішими. Проте вдалий публічний захист цієї праці приніс автору ступінь магістра теорії та історії мистецтва [1, с. 62].

З кінця 80-х рр. XIX ст. Г. Павлуцький повертається до викладацької діяльності – тепер вже у Київському університеті Св. Володимира, де 1898 р. його було обрано екстраординарним, а 1902 р. – ординарним професором мистецтвознавчого вищого навчального закладу. Як зазначає Н. Красніцька, Г. Павлуцький викладав традиційний для тогочасної освіти курс античного мистецтва, проте він збагатив його лекціями з мистецтва Візантії та Європи доби середньовіччя і Відродження, російського і неокласичного європейського мистецтва, а також національного мистецтва України [1, с. 62].

У Київському університеті Г. Павлуцький став практично першим представником університетської науки, який на базі своїх знань і досвіду повністю зосередив наукові зацікавлення на дослідженні української образотворчості. І. Уріс цілком спростовує хибну думку деяких мистецтвознавчих видань про те, що Г. Павлуцький був неглибоким, поверховим фахівцем, популяризатором, а не професійним аналітиком мистецтва. Дослідниця доводить, що наукова спадщина вченого дозволяє говорити про нього як про ерудованого знавця і сміливого науковця [8, с. 157].

На нашу думку, показом і доказовим у цьому плані є той факт, що 1899 р. Г. Павлуцький взяв активну участь у роботі XI Археологічного з'їзду в Києві. З цього часу коло наукових інтересів дослідника кардинально розширюється – основною темою його наукових розробок стає українська архітектура, насамперед дерев'яне церковне зодчество [1, с. 63]. З початку 1900-х рр. він цілковито присвячує себе збиранню, опрацюванню й виданню матеріалів із зазначеної проблематики. Невипадково саме Г. Павлуцькому було доручено обробити весь матеріал, зібраний членами Товариства [1, с. 63; 5, с. 40]. Ретельно проаналізувавши всі наявні матеріали, Г. Павлуцький опублікував їх у першому (але й останньому) випуску старожитностей України під загальною назвою «Деревянные и каменные храмы» [13].

Варто наголосити, що коло наукових інтересів Г. Павлуцького не обмежувалося тільки історією античного мистецтва та українською архітектурою. Неабиякий інтерес складають, згідно з думкою В. Афанас'єва, також його розвідки з історії візантійського мистецтва: знавець багатовікової архітектурної і культурної спадщини не випадково захопився цією темою: глибоке естетичне враження справили на нього мозаїки мечеті Кахріє-Джемі в Константинополі. У публікаціях із зазначеної проблематики Г. Павлуцький неодноразово підкреслює видатну роль Константинополя в процесі творчого синтезування різноманітних прийомів і засобів, вироблених в мистецьких школах християнського Сходу, пізньої античності, еллінізму, котрі й лягли, за висновками вченого, в основу своєрідного візантійського стилю [2, с. 16].

Інтелектуальна потуга й особистісна активність Г. Павлуцького були такими, що він брав діяльну участь у роботі численних громадських організацій наукового та культурно-мистецького спрямування, зокрема був дійсним членом Історичного товариства Нестора

Літописця, Московського археологічного товариства, Київського кустарного товариства, одним із засновників Київського товариства художників [1, с. 65], яке за три роки свого існування (1915 – 1918 рр.) влаштувало декілька виставок робіт своїх членів у різних містах Російської імперії. На одній з них експонував свої роботи і Г. Павлуцький [2, с. 18].

Дослідники документально довели, що період українських визвольних змагань 1917 – 1921 рр. став часом найактивнішої громадської діяльності Г. Павлуцького, який відповідально поставився до організації українських національно-культурних установ [1, с. 65]: за часів Центральної Ради брав дієву участь у роботі державних структур народної освіти; очолював комісію із заснування Української академії мистецтв. За його безпосередньою участю 5 жовтня 1917 р. в Києві був відкритий Український народний університет, що складався з трьох факультетів [2, с. 19; 1, с. 65].

Авторитет Г. Павлуцького був таким, що за часів Гетьманату П. Скоропадського він у складі Тимчасової комісії у справах вищих шкіл та наукових інституцій при Міністерстві освіти і мистецтв брав участь у розробці двох важливих законопроектів – “Про перетворення Київського народного університету в Київський державний народний університет” та “Про заснування Кам’янець-Подільського державного українського університету”. Одразу ж після відкриття Київського державного університету – 06. 10. 1918 р. – професор Г. Павлуцький розпочав у ньому викладацьку діяльність [17, с. 114, 117].

Період національно-визвольних змагань (1917 – 1920 рр.) став часом значної активізації пам’яткоохоронного руху в Україні. За доби Центральної Ради було створено Центральний комітет охорони пам’яток старовини й мистецтва в Україні. 12 травня 1917 р. відбулися перші загальні збори установи, на яких було затверджено Статут та обрано її дійсних членів, серед яких було й ім’я професора Київського університету Г. Павлуцького.

Послужний список Г. Павлуцького містить ще один із напрямків громадської діяльності, пов’язаний із поверненням культурних цінностей, зокрема з Росії, до України. Він був обраний заступником створеної 1918 р. міжвідомчої “Культурної комісії при українській Мировій делегації”. Завдання, яке поставила перед собою комісія, було досить складним: оскільки на той час не існувало міжнародно-правових документів і напрацьованого міжнародного досвіду, вирішення подібних проблем потребувало виняткової мистецтвознавчої та дипломатичної обізнаності. Як зазначає О. Денисенко, представники російської делегації пропонували питання про повернення українських культурних цінностей доручити російсько-українській паритетній комісії з числа фахівців. Іншої позиції дотримувались Г. Павлуцький, П. Холодний та інші члени комісії: вони наполягали на вирішенні цього питання через відповідні статті основного мирного договору між Росією та Україною. До нього мала бути додана стаття, яка б закріплювала право України на повернення своїх культурних цінностей. Крім того, готувався додатковий договір із списком пам’яток, на які законно претендувала Україна [7, с. 115 – 117]. Слід зазначити, що комісія провела значну роботу, але через низку історичних обставин її сміливі та справедливі плани залишились невиконаними.

Майже до останніх днів свого життя Г. Павлуцький не залишав викладацької діяльності, готував до друку низку наукових праць, цікавився перебігом культурного життя в Україні.

Свій земний шлях і творче подвижництво Григорій Григорович Павлуцький завершив 15 березня 1924 р. на 64 році життя у Києві, але його місце поховання невідоме і понині [1, с. 65].

Залюблений в художню творчість свого народу, Григорій Григорович останні роки свого життя присвятив дослідженню історії українського орнаменту. З такою назвою 1926 р., вже по смерті вченого, вийшла його остання монографія [4, с. 209 – 210].

В. Афанасьєв, характеризуючи структуру монографії, відмічає, що після загального

опису ранньої доби українського орнаменту, Г. Павлуцький послідовно в окремих розділах розглядає “звірину орнаменту”, “геометричний орнамент”, “орнамент Відродження”, і додає, що закінчується матеріал XVIII-м ст., і таке часове обмеження дослідник мотивує тим, що XIX ст. не дало майже нічого оригінального.

Необхідно додати, що на думку В. Афанасьєва, Г. Павлуцький у своєму дослідженні вперше спробував окреслити історичний поступ однієї з цікавих, складних і дуже характерних галузей народної творчості, довів, що більшість його національних форм виникла ще у східнослов'янських племен. Саме у цьому В. Афанасьєв вбачає загальнокультурне значення останньої праці вченого [2, с. 22].

Таким чином, Григорій Павлуцький будучи талановитою, обдарованою людиною, зробив неабиякий внесок у становлення та розвиток вітчизняного мистецтвознавства, самовіддано послужив потребам суспільного життя країни, про що свідчить активна громадська його позиція часів пожвавленого національно-визвольних змагань. Біографія та науковий доробок Григорія Павлуцького і понині становлять неабиякий інтерес не лише для сучасних дослідників, але й для усіх національно свідомих нащадків як унікальний приклад служіння справі створення загальнолюдських цінностей.

Список використаної літератури

1. Красніцька Н. Григорій Павлуцький – дослідник українського та світового народного мистецтва [Електронний ресурс] / Н. Красніцька. – Доступний з: http://www.history.univ.kiev.ua/ethnolog/journal/ethnic-_-history-_-35/35_10.pdf.
2. Афанас'єв В. Дослідник українського мистецтва Григорій Павлуцький [Електронний ресурс] / В. Афанас'єв // Народна творчість та етнографія. – 2003. – №4. С. 13 – 22. – Доступний з: <http://nte.ethnolog.org.ua/zmist/2003/N4/Art01.html>.
3. Сторчай О. Становлення й розвиток мистецької освіти у Київському університеті (1834 – 1924 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: спец. 17. 00. 05 “Образотворче мистецтво” / О. Сторчай. – К., 2010. – 35 с.
4. Німенко Н. До історії українського орнаменту (Науковий доробок Г. Г. Павлуцького очима М. О. Макаренка) [Електронний ресурс] / Н. Німенко // Актуальні питання вітчизняної та світової історії: Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції, 23 – 24 квітня 2010 року / За ред. С. Дегтярьова. – Суми: СумДУ, 2010. – С. 209 – 212. – Доступний з: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/7576>.
5. Колісник Є. Павлуцький Г. Г. як дослідник вітчизняної архітектури / Є. Колісник // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – Харків, 2005. – №2. – С. 36 – 41.
6. Пучков А. Вчений-мистецтвознавець Г. Г. Павлуцький і доля його спадщини (До 150-річчя від дня народження) [Електронний ресурс] / А. Пучков // Українська академія мистецтва: Наук. зб. – Вип. 18. – С. 454 – 461. – Доступний з: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Uam/2011_18/st_57.pdf.
7. Денисенко О. Григорій Павлуцький та його внесок у пам'яткоохоронну справу [Електронний ресурс] / О. Денисенко // Краєзнавство. – К.: Інститут історії України НАН України, 1999. – №1 – 4. – С. 115 – 118. – Доступний з: http://histans.com/JournALL/kraj/kraj_1999_1/33.pdf.
8. Удріс І. Університетська наука про мистецтво на Лівобережній Україні кінця XIX – початку XX століття [Електронний ресурс] / І. Удріс // Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2007. – № 7. – С. 155 – 163. – Доступний з: alma-mater.lnpu.edu.ua/magazines/visnyk/2011/7_ped_1.pdf.
9. Павлуцький Г. Коринфський архітектурний ордер [Електронний ресурс] / Г. Павлуцький. – К., 1891. – 119 с. – Доступний з: <http://ua.bookfi.org/book/734034>.

10. Прахов А. Отзыв о сочинении Г. Павлуцкого, представленном в историко-филологический факультет Императорского университета св. Владимира для получения степени магистра истории и теории искусства, под заглавием “Коринфский архитектурный ордер” [Электронный ресурс] / А. Прахов // Университетские известия. – К., 1893. – №4. – С. 1 – 36. – Доступный з: <http://iht.univ.kiev.ua>
11. Сонни А. Отзыв о сочинении магистра Г. Павлуцкого “Коринфский архитектурный ордер” с 50-ю рисунками в тексте и 8-ю фототипическими таблицами [Электронный ресурс] / А. Сонни // Университетские известия. – К., 1893. – №4. – С. 37 – 43. – Доступный з: <http://iht.univ.kiev.ua>
12. Бубнов Н. Рецензия о книге Гр. Павлуцкого “Коринфский архитектурный ордер” [Электронный ресурс] / Н. Бубнов // Университетские известия. – К., 1893. – №4. – С. 44 – 49. – Доступный з: <http://iht.univ.kiev.ua>
13. Павлуцкий Г. Деревянные и каменные храмы [Электронный ресурс] / Г. Павлуцкий // Древности Украины. – Вып.1. – К.: Издание Императорского Московского Археологического общества, 1905. – 124 с. – Доступный з: <http://www.myslenedrevo.com.ua/ru/Sci/Heritage/Pavlucki.html/>
14. Завальнюк О. Українське наукове товариство і творення національної університетської освіти (1917 – 1920 рр.) / О. Завальнюк // Український історичний журнал. – К.: Інститут історії України НАН України, 2008. – №5. – С. 112 – 121.

Стаття надійшла до редакції 11.10.2013

O. Bogatikova

MAIN STAGES OF G. PAVLUTSKYI'S SCIENTIFIC AND TEACHING ACTIVITIES

In the present article the author characterizes the course of life of famous Ukrainian art critic G. Pavlucky. In this work she describes the basic directions of his scientific research and teaching activity. The author sets the key aspects of civil work of G. Pavlucky in the second half of 19th – early 20th centuries.

Key words. Kiev university of St. Vladimir, Kiev handicraft society, Kiev society of artists, The society of Ukrainian figure of plastic arts.

УДК 792.2(477.62-2)"1878/1922"(045)

О.О. Демідко

СОЦІОКУЛЬТУРНІ УМОВИ ТВОРЧОГО СТАНОВЛЕННЯ ДОНЕЦЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО ОРДЕНА ПОШАНИ ОБЛАСНОГО РОСІЙСЬКОГО ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ (М. МАРІУПОЛЬ) В ПОЧАТКОВИЙ ПЕРІОД ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРИ РЕГІОНУ

У статті висвітлюються питання творчого становлення Маріупольського театру в початковий період його діяльності. Зроблено відповідний історичний екскурс, що дозволило проаналізувати та визначити особливості діяльності Маріупольського театру у ХІХ ст. – початку ХХ ст. На основі періодичної преси та наявної літератури досліджено виникнення першої професійної трупи в місті, загальні тенденції розвитку маріупольського театру та наявні проблеми.

Ключові слова: маріупольський театр, антрепренер, «Храм музи Мельпомени», концертний зал, зимовий театр.